

PANDEMIJA COVID-19 V SLOVENIJI

Izsledki panelne spletne raziskave o vplivu pandemije
na življenje (SI-PANDA)

Datum objave: 28. 1. 2021

Datum prihodnje objave: 9. 2. 2021

Ljubljana, 2021

Poročilo izdelali:

Nacionalni inštitut za javno zdravje:

[Ada Hočevar Grom](#), Center za proučevanje in razvoj zdravja

[Andreja Belščak Čolaković](#), Center za proučevanje in razvoj zdravja

[Maruša Rehberger](#), Zdravstveno podatkovni center

[Darja Lavtar](#), Zdravstveno podatkovni center

[doc. dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš](#), Center za proučevanje in razvoj zdravja

[doc. dr. Helena Jeriček Klanšček](#), Center za proučevanje in razvoj zdravja

RAZISKOVALNA SKUPINA SI-PANDA:

Ada Hočevar Grom, Andreja Belščak Čolaković, Maruša Rehberger, Darja Lavtar, Aleš Korošec, doc. dr. Mojca Gabrijelčič Blenkuš, Tatjana Kofol Bric, Matej Vinko, doc. dr. Helena Jeriček Klanšček, Tanja Carli, Petra Klepac, mag. Mitja Vrdelja, Janina Žagar, dr. Tacijana Prijon, Metka Zaletel

Za vsebino publikacije so odgovorni avtorji publikacije.

Tekst ni lektoriran.

Spletni naslov Nacionalnega inštituta za javno zdravje:

www.nijz.si

Kontaktne naslovi:

ada.hocevar@nijz.si

raziskave@nijz.si

KAZALO

UVOD.....	3
METODOLOŠKA POJASNILA	4
GLAVNE UGOTOVITVE	5
Upoštevanje trenutnih ukrepov	5
Podpiranje trenutno veljavnih ukrepov	6
Zaznavanje dovzetnosti za okužbo in hujšega poteka bolezni	7
Zaupanje v institucije, da ustrezno obvladujejo pandemijo.....	8
Testiranje na okužbo z novim koronavirusom	8
Cepljenje.....	10
Vpliv pandemije na življenjski slog in splošno počutje	13
Vpliv pandemije na finančno situacijo	15
Bili so prazniki.....	17

Pandemska izčrpanost je odziv ljudi na dolgotrajno javno-zdravstveno krizo, ki bistveno posega v vsakdan posameznika. Pojavi se postopoma in nanjo vplivajo čustva, izkušnje in stališča. Je naraven in pričakovan odziv na dolgotrajno in nerazrešeno stisko v življenju ljudi. Resnost in obseg pandemije COVID-19 in uvajanje strogih ukrepov za preprečevanje in omejevanje prenosa okužbe imajo zelo velik vpliv na vsakdanje življenje vseh ljudi, tudi tistih, ki jih virus ni neposredno prizadel. Sčasoma pri ljudeh pride do izčrpanosti kompenzatornih mehanizmov za obvladovanje krizne situacije in s tem do pomanjkanja motivacije za upoštevanje priporočenih samozaščitnih vedenj ter s tem ogrožanja uspešnosti ukrepov za preprečevanje širjenja okužbe z virusom SARS-CoV-2 med prebivalstvom.

Razumevanje vedenja ljudi v povezavi s COVID-19 omogoči identifikacijo tveganih ciljnih skupin in pripomore k iskanju rešitev, ki vzpodbudijo boljše sledenje priporočilom zaščitnega vedenja. Upoštevanje ukrepov v populaciji dolgoročno najbolj učinkovito zmanjša prenos in širjenje novega koronavirusa, zmanjša izčrpanost in stiske vseh vrst ter poveča kakovost življenja ljudi. Poleg tega ohrani delujoč zdravstveni sistem, omogoči normalizacijo zdravstvenih promocijskih, preventivnih in kurativnih obravnav, normalizacijo delovanja vseh segmentov družbe, od izobraževanja do gospodarstva ter s prijemališči na oddaljenih determinantah zdravja omogoči zmanjševanje neenakosti, predvsem pa lahko najbolj učinkovito zmanjša breme COVID-19 na individualni in družbeni ravni v Sloveniji.

Namen raziskave o pandemski izčrpanosti je raziskati in razumeti vedenja ljudi v povezavi s COVID-19 in oceniti pandemsko izčrpanost v času med in po pandemiji COVID-19 v Sloveniji. Z njo želimo prepoznati in obravnavati vpliv pandemije, uvedenih ukrepov ter priporočil in odločitev, ki jih sprejema vlada, na življenje ljudi. V nadaljevanju prikazujemo nekaj ključnih rezultatov. V raziskavi zbrani podatki zagotavljajo ključne informacije o pandemski izčrpanosti splošne populacije za strokovnjake in odločevalce. S tem se uveljavlja tudi priporočilo Svetovne zdravstvene organizacije¹, naj države redno izvajajo kvalitativne in kvantitativne populacijske raziskave, ki naj bodo podlaga za nadaljnje ukrepanje.

¹ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/335820/WHO-EURO-2020-1160-40906-55390-eng.pdf>

METODOLOŠKA POJASNILA

Raziskava v obliki spletnega vprašalnika poteka v dvanajstih ponovitvah (ponovitve enkrat na dva tedna) s pričetkom 4. 12. 2020. Raziskavo v imenu Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) izvaja Inštitut za raziskovanje trga in medijev, Mediana, podatki pa so analizirani na NIJZ.

V spletno raziskavo, ki poteka prek Medianinega spletnega panela, so vsaka dva tedna vabljeni izbrani člani panela. V vsakem valu spletne raziskave sodeluje vzorec približno 1000 odraslih oseb, starih od 18 do vključno 74 let, ki so vključene v Medianin spletni panel.

V raziskavi uporabljamo vprašalnik Svetovne zdravstvene organizacije (SZO)², ki smo ga prevedli in v skladu z navodili SZO ustrezno prilagodili razmeram v naši državi.

Podatki, predstavljeni v poročilu, so uteženi po spolu, starostnih skupinah in statistični regiji.

V poročilu so večinoma prikazani podatki **4. vala** panelne spletne raziskave, ki je potekala **od 15. 1. 2021 do 17. 1. 2021** na vzorcu 1001 odraslih oseb, starih od 18 do 74 let. Prikazane so tudi nekatere primerjave s prejšnjimi valovi raziskave. Za vprašanja glede božično-novoletnih praznikov so podatki prikazani samo do 3. vala, saj v 4. valu ta vprašanja niso bila več vključena v anketni vprašalnik.

Do sedaj so bili izvedeni naslednji valovi raziskave:

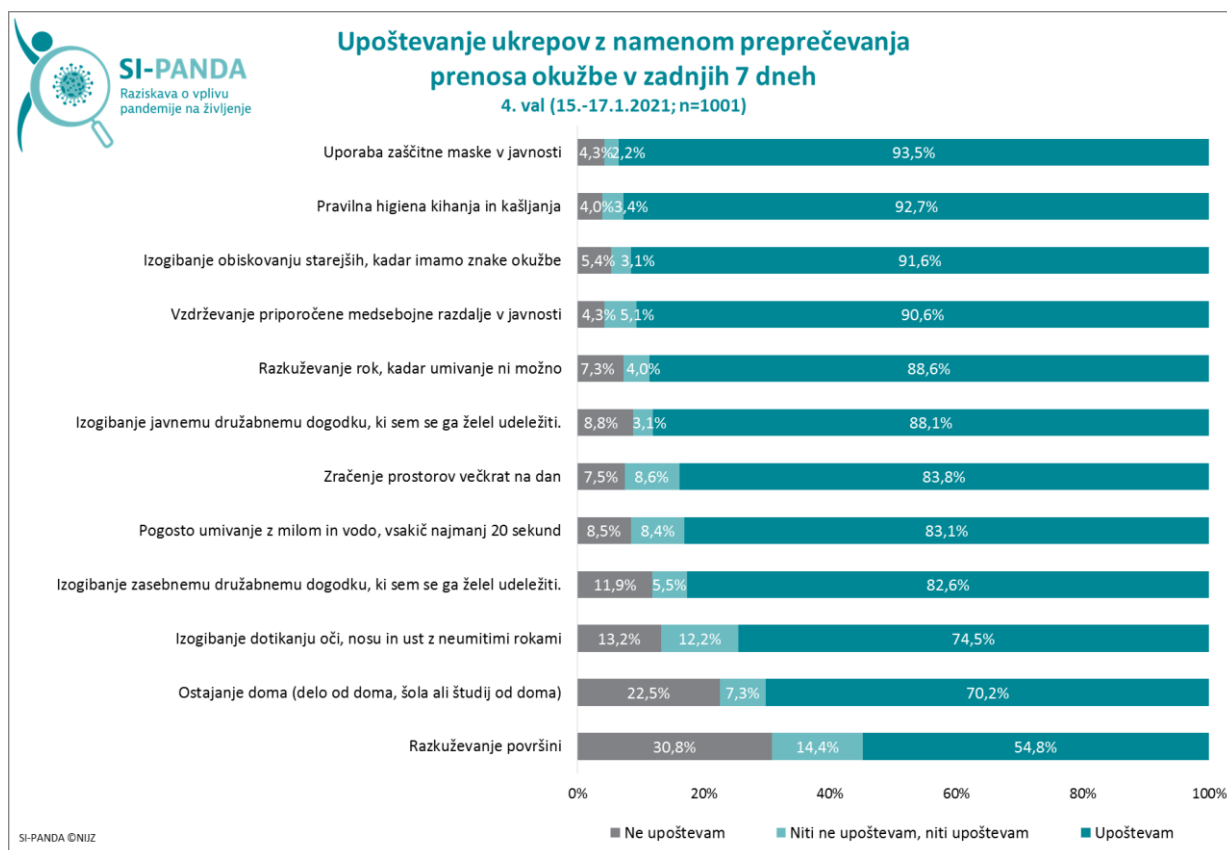
1. val: od 04. 12. 2020 do 06. 12. 2020
2. val: od 18. 12. 2020 do 21. 12. 2020
3. val: od 04. 01. 2021 do 05. 01. 2021
4. val: od 15. 01. 2021 do 17. 01. 2021

² <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/behavioural-and-cultural-insights-for-health/tools-and-resources/who-tool-for-behavioural-insights-on-covid-19/survey-tool-and-guidance-behavioural-insights-on-covid-19-produced-by-the-who-european-region>

GLAVNE UGOTOVITVE

Upoštevanje trenutnih ukrepov

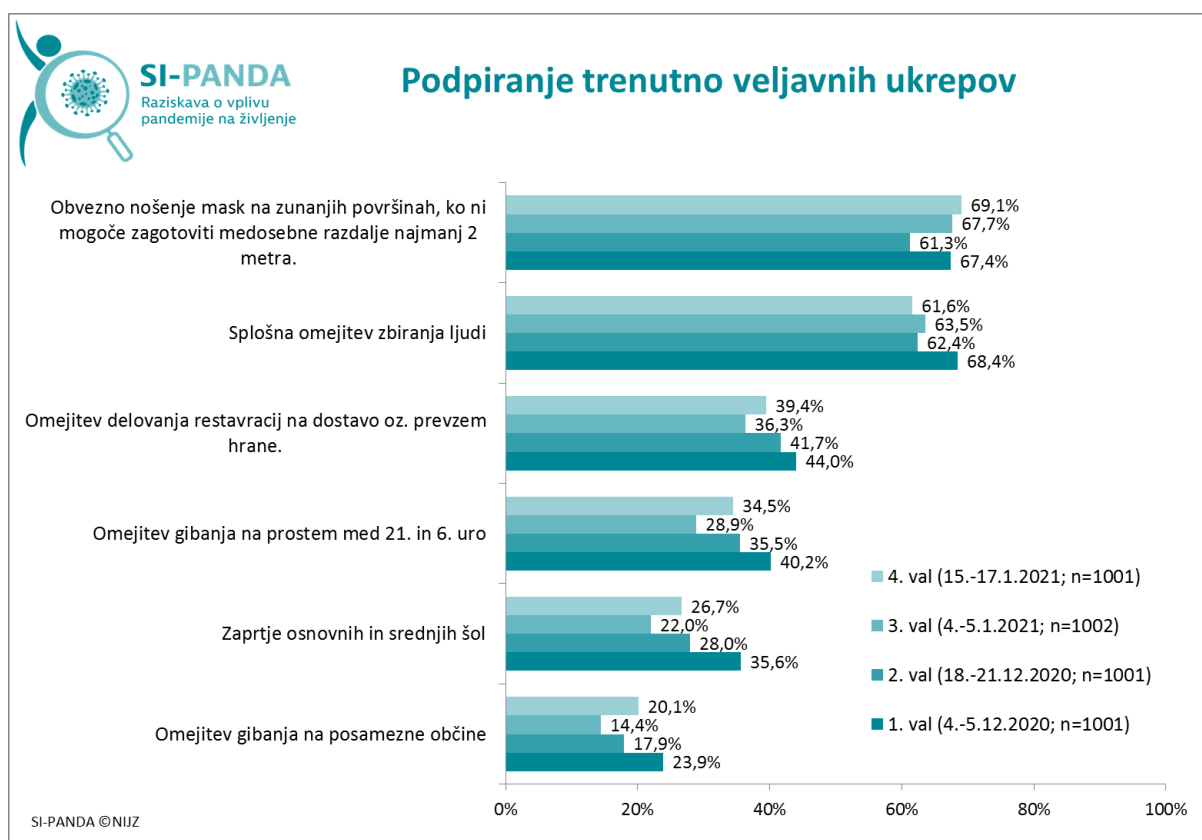
Velika večina anketiranih oseb je navajala, da je v zadnjih 7 dneh upoštevala predpisane ukrepe in priporočila za preprečevanje prenosa okužbe z novim koronavirusom (Slika 1). Od navedenih ukrepov anketiranci v največji meri upoštevacjo uporabo zaščitne maske v javnosti (93,5 %), najmanj pa razkuževanje površin (54,8 %).

Slika 1: Upoštevanje ukrepov z namenom preprečevanja prenosa okužbe z novim koronavirusom v zadnjih 7 dneh, skupaj

Podpiranje trenutno veljavnih ukrepov

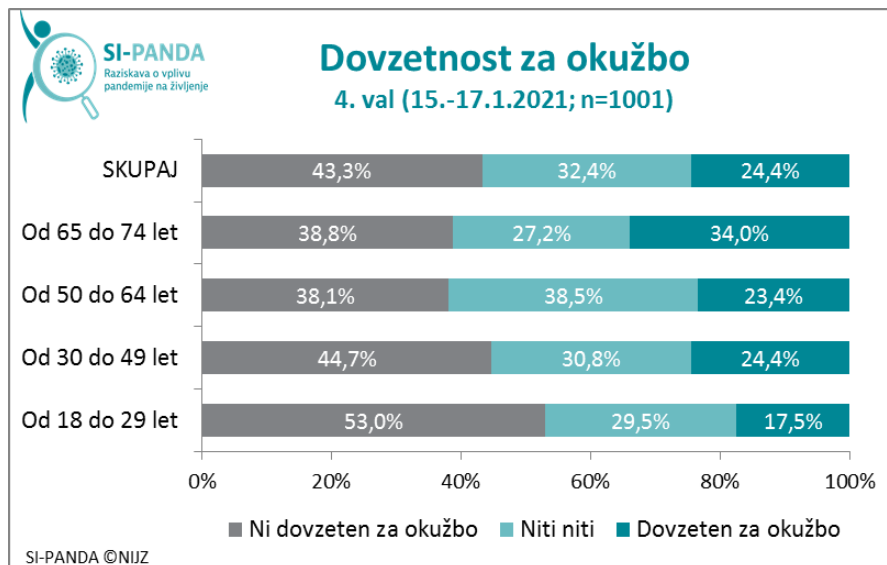
Ukrepi za preprečevanje in omejevanje širjenja virusa SARS-CoV-2 so zelo raznoliki, med posameznimi valovi so se tudi nekoliko spreminjali, in so deležni tudi zelo različne podpore. Med tistimi, ki so bili v veljavi ves čas v opazovanem obdobju, so anketiranci v 4. valu najbolj podpirali obvezno nošenje mask na zunanjih površinah, ko ni mogoče zagotoviti medosebne razdalje najmanj 2 metra (69,1 %), najmanj podpore pa je bila deležna omejitev gibanja na posamezne občine (20,1 %). Glede na posamezne valove se v primerjavi s 1. valom nakazuje upad podpore vsem ukrepom, razen nošenju mask na zunanjih površinah, ko ni mogoče zagotoviti medosebne razdalje najmanj 2 metra (Slika 2). Slabša podpora trenutno veljavnim ukrepom lahko nakazuje na pojavljanje pandemske izčrpanosti pri prebivalcih Slovenije.

Slika 2: Podpiranje trenutno veljavnih ukrepov, skupaj, po valovih raziskave

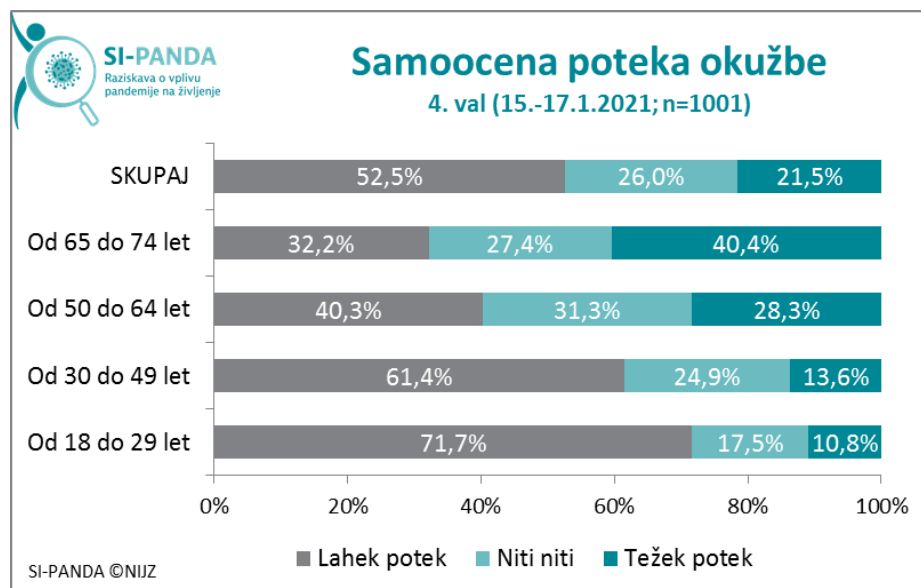
Zaznavanje dovzetnosti za okužbo in hujšega poteka bolezni

Skoraj četrtina (24,4 %) anketiranih oseb ocenjuje, da so dovzetni oz. zelo dovzetni za okužbo z novim koronavirusom. Zaznavanje dovzetnosti za okužbo s starostjo oseb narašča (Slika 3).

Slika 3: Zaznavanje dovzetnosti za okužbo z novim koronavirusom, skupaj in po starostnih skupinah

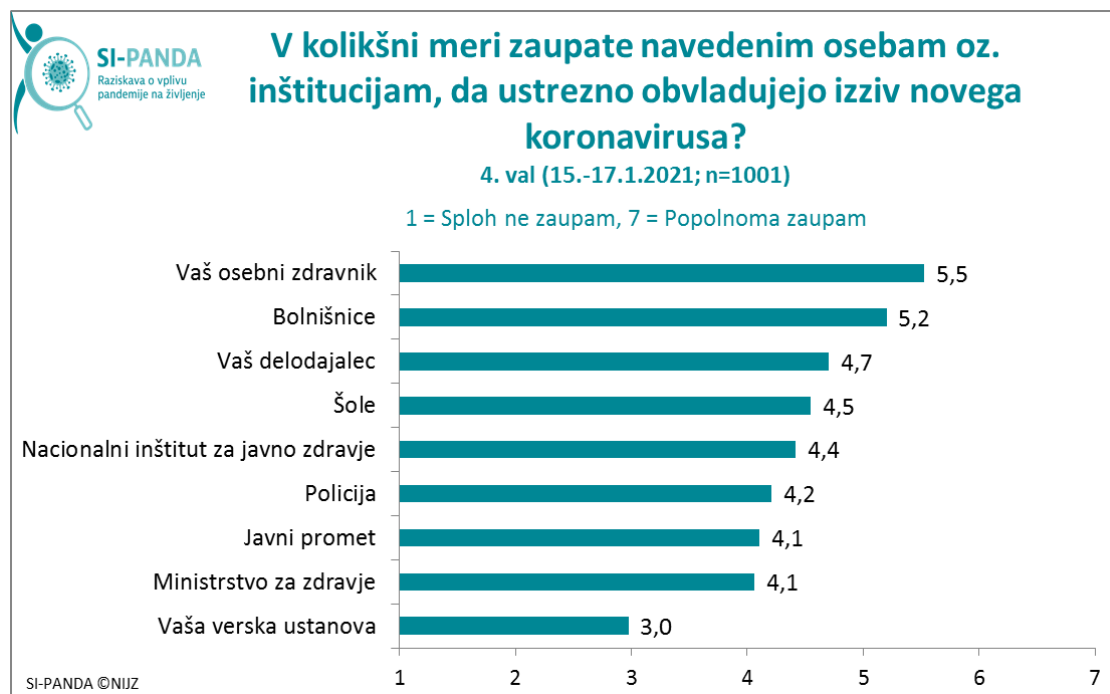
Približno petina (21,5 %) anketiranih meni, da bi bil po njihovem mnenju pri njih potek okužbe težek. V najstarejši starostni skupini (od 65 do 74 let) je takih oseb 40,4 % (Slika 4).

Slika 4: Samooocena poteka okužbe z novim koronavirusom, skupaj in po starostnih skupinah

Zaupanje v institucije, da ustrezno obvladujejo pandemijo

Anketirane osebe glede ustreznega obvladovanja pandemije najbolj zaupajo svojim osebnim zdravnikom – povprečje zaupanja na 7-stopenjski lestvici v 4. valu je 5,5. Sledi zaupanje v bolnišnice s povprečjem 5,2 in zaupanje v delodajalce s povprečjem 4,7 (Slika 5).

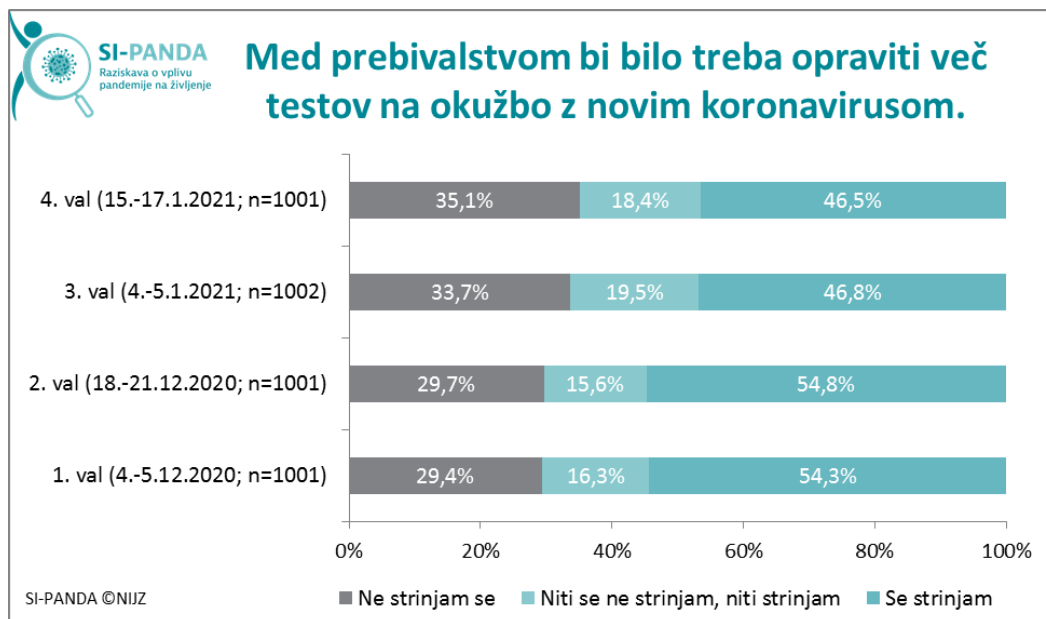

Slika 5: Zaupanje v institucije, da ustrezno obvladujejo pandemijo, skupaj

Testiranje na okužbo z novim koronavirusom

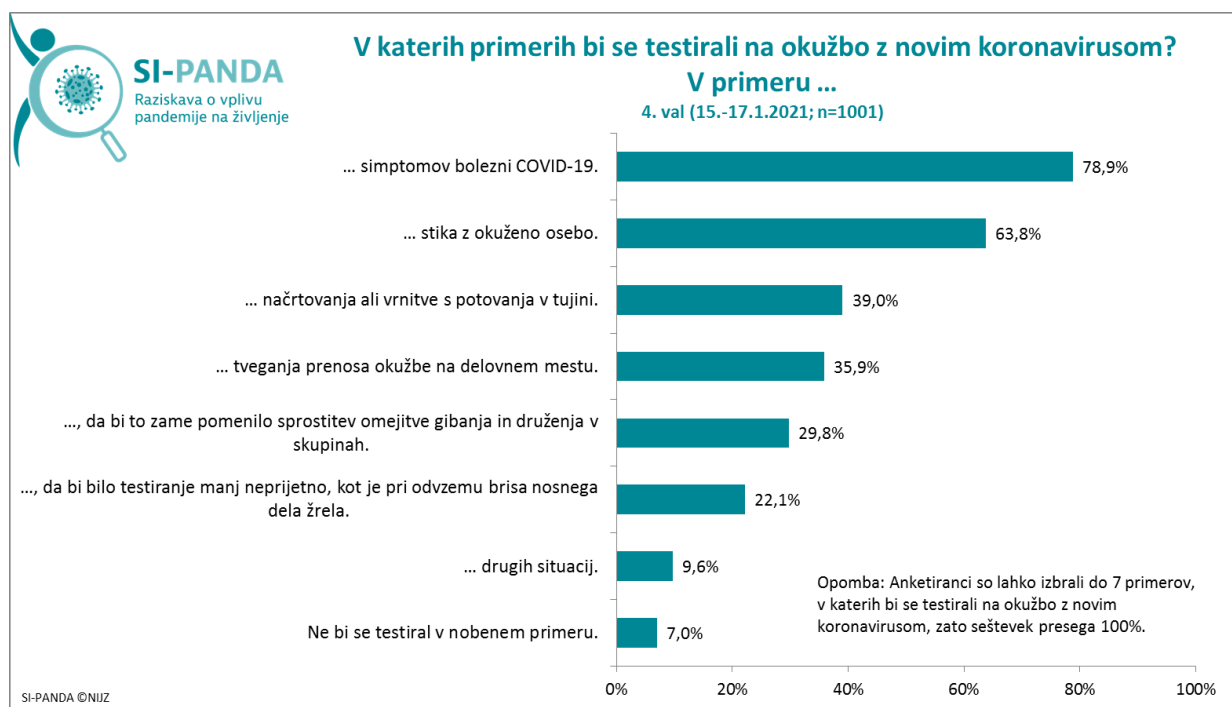
Z raziskavo preverjamo tudi odnos anketiranih do testiranja. Večina anketirancev (67,6 %) bi se zagotovo testirala, če bi bila v stiku z nekom, ki je imel pozitiven test na novi koronavirus in bi imela za testiranje priložnost, čeprav sama ne bi razvila simptomov. Med tistimi, ki se verjetno ne bi testirali, če bi bili v stiku z nekom, ki je imel pozitiven test na novi koronavirus, kot razlog za zavračanje testiranja prevladuje mnenje, da testi niso dovolj zanesljivi (58,9 %), obstajajo pa razlike med valovi. V 1. valu je bilo oseb s takšnim mnenjem 44,4 %. Dobra polovica (57,0 %) oseb, vključenih v 4. val raziskave, se ne bi testirala, ampak bi se v primeru stika z nekom, ki je imel pozitiven test na novi koronavirus, samoizolirala.

Med posameznimi valovi se je bistveno izboljšala informiranost oseb o lokacijah testiranja. V 1. valu je bilo 6,2 % takšnih, ki niso vedeli, kam bi lahko šli na testiranje, v 4. valu pa le 1,6 %. Skoraj polovica, to je 46,5 % anketiranih, tudi meni, da bi bilo potrebno med prebivalstvom opraviti več testov na okužbo z novim koronavirusom, v zadnjem valu so višji odstotki tistih, ki se ne strinjajo s tem, da bi bilo treba opraviti več testov (Slika 6).

Slika 6: Odnos anketiranih oseb do testiranja na okužbo, skupaj, po valovih raziskave

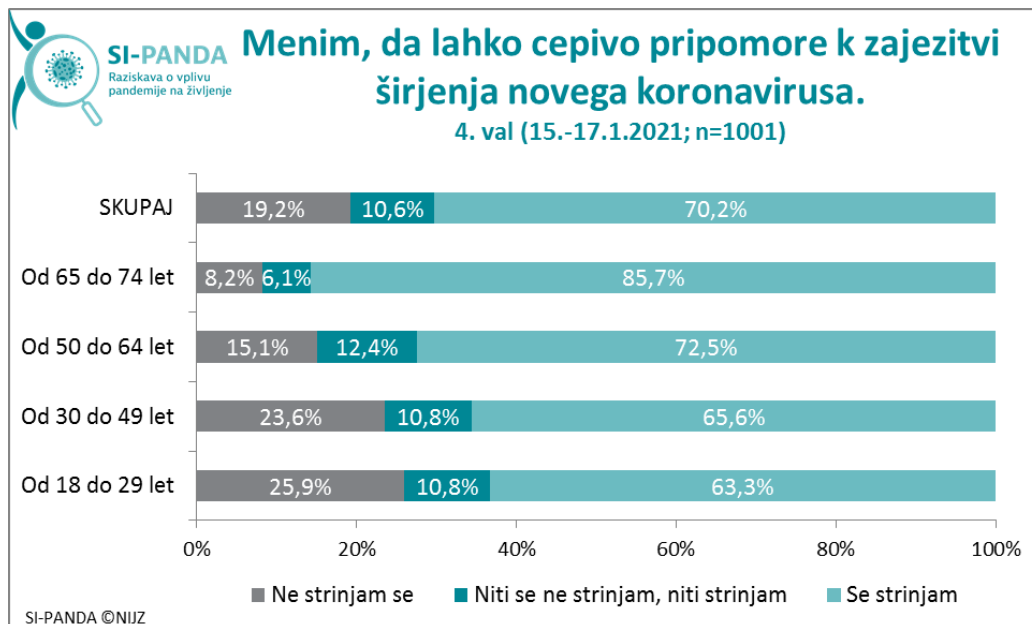
V 4. valu raziskave smo osebe spraševali tudi, v katerih primerih bi se testirali na okužbo z novim koronavirusom. Anketiranci so lahko označili do 7 razlogov. Večina (78,9 %) oseb bi se testirala v primeru simptomov bolezni COVID-19, v primeru stika z okuženo osebo bi se testiralo 63,8 % anketirancev (Slika 7). V nobenem primeru se ne bi testiralo 7,0 % anketirancev.

Slika 7: Testiranje na okužbo z novim koronavirusom v različnih primerih, skupaj

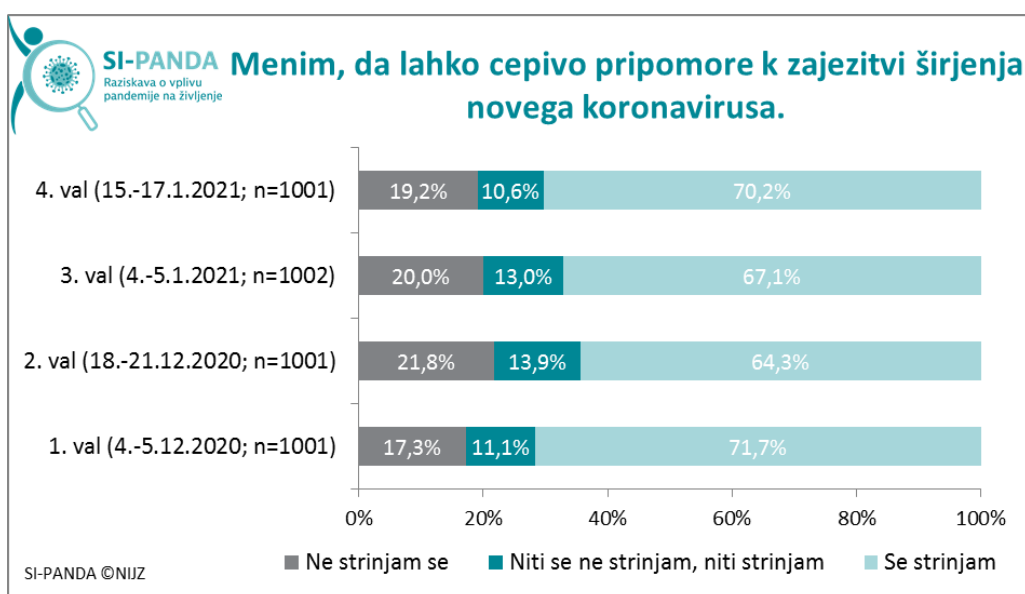
Cepljenje

Dobri dve tretjini (70,2 %) anketiranih oseb menita, da cepivo proti COVID-19 lahko pripomore k zajeitvi širjenja novega koronavirusa. Mlajši so glede cepiva bolj skeptični v primerjavi s starejšimi (Slika 8).

Slika 8: Mnenje o tem, ali cepivo lahko pripomore k zajeitvi širjenja novega koronavirusa, skupaj in po starostnih skupinah

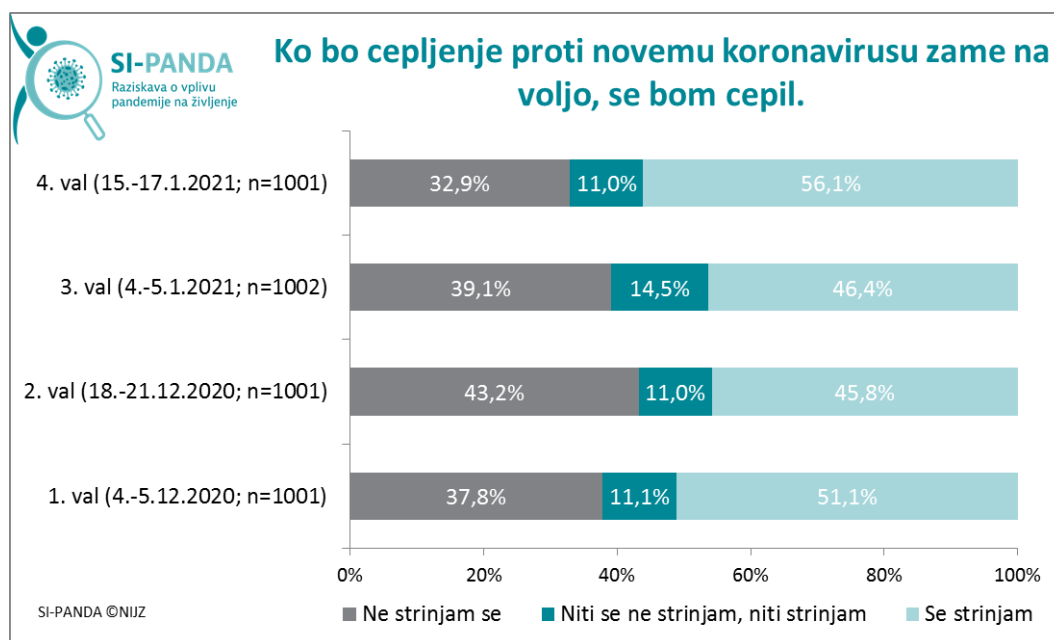
Če primerjamo med seboj različne valove raziskave, je bil do 3. vala zbiranja podatkov opazen upad mnenja, da lahko cepivo proti COVID-19 pripomore k zajeitvi širjenja novega koronavirusa, vendar je delež oseb, ki se s to trditvijo strinjajo, znova narasel v 4. valu (Slika 9).

Slika 9: Mnenje o tem, ali cepivo lahko pripomore k zajeitvi širjenja novega koronavirusa, skupaj, po valovih raziskave

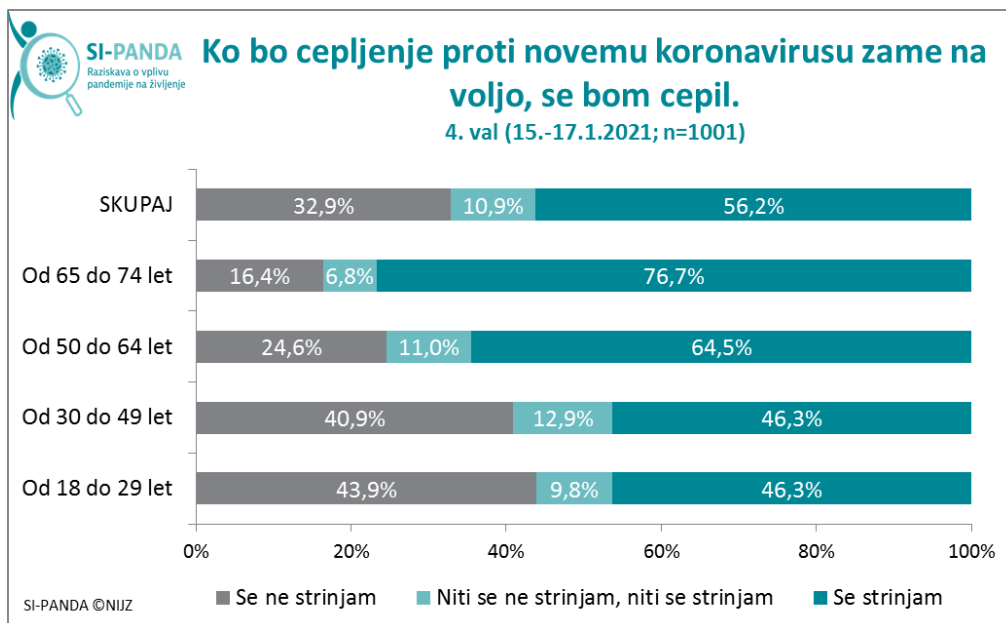
Več kot polovica (56,2 %) anketiranih se bo cepila proti novemu koronavirusu, ko bo cepivo zanje na voljo. Glede na posamezne valove raziskave je namera za cepljenje v primerjavi s 1. valom v 2. in 3. valu upadla, vendar se je v 4. valu znova dvignila in je najvišja do sedaj (Slika 10).

Oba podatka 4. vala, tako zaznani dvig mnenja, da lahko cepivo proti COVID-19 pripomore k zaježitvi širjenja novega koronavirusa, kot zaznano povečano strinjanje s stališčem anketirancev, da se bodo cepili proti novemu koronavirusu, ko bo cepivo zanje na voljo, zbuja upanje, da se javno mnenje usmerja v postopno podporo cepljenju, kar je lahko odziv na komunikacijske aktivnosti v podporo cepljenju.

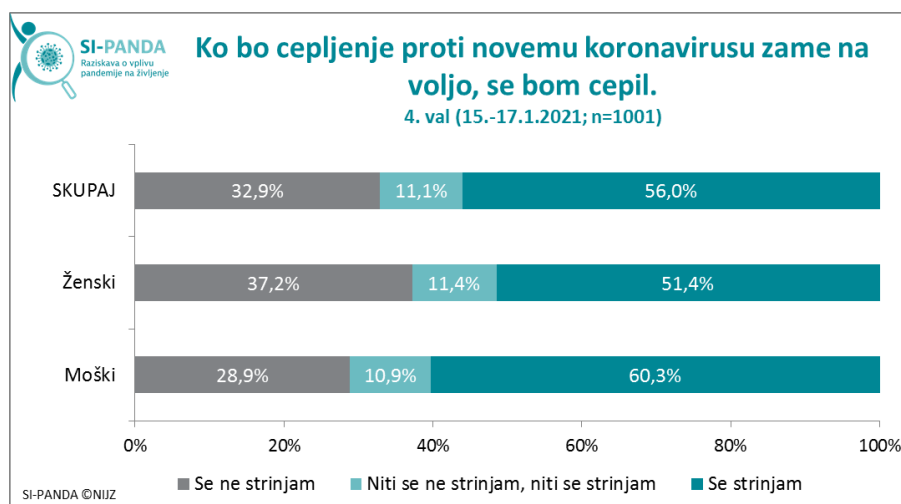

Slika 10: Namera za cepljenje proti COVID-19, skupaj, po valovih raziskave

Namera za cepljenje narašča s starostjo (Slika 11). Po pričakovanjih je najvišja v starostni skupini od 65 do 74 let, kjer so tako opredeljene dobre tri četrtine anketirancev (76,7 %). Cepiti se namerava več moških (60,3 %) kot žensk (51,4 %) (Slika 12).

Slika 11: Namera za cepljenje proti COVID-19, skupaj in po starostnih skupinah

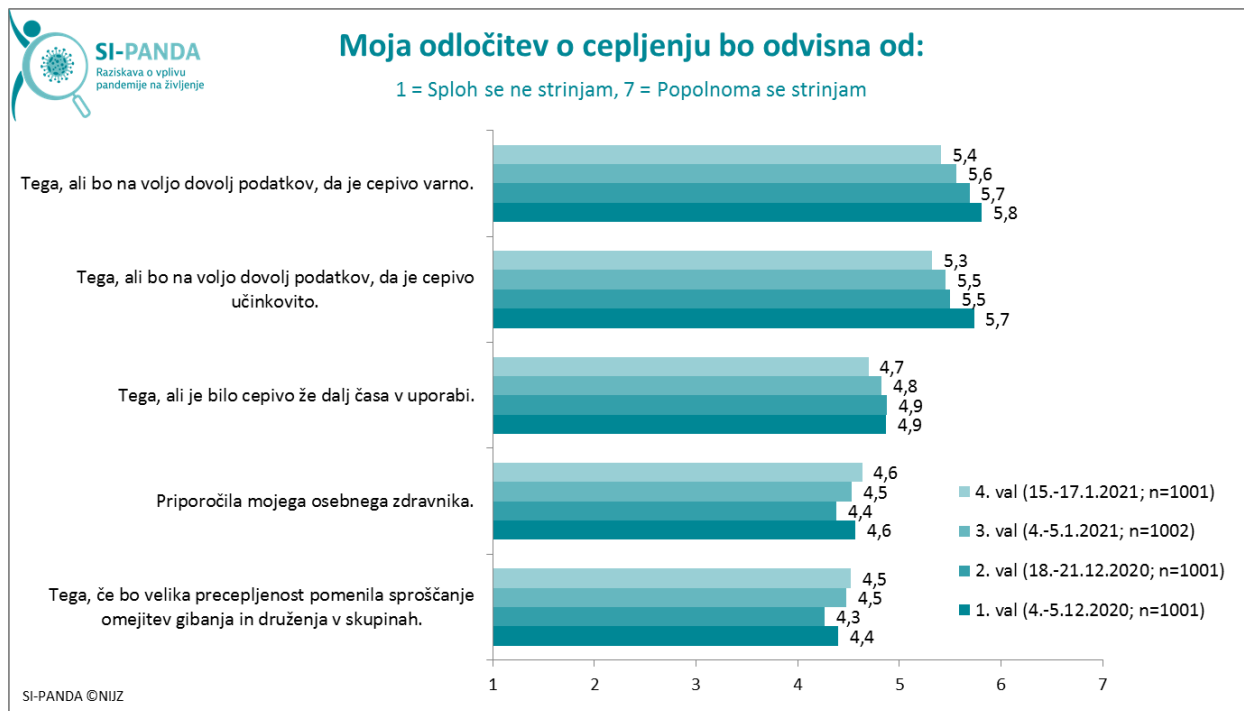
Slika 12: Namera za cepljenje proti COVID-19, skupaj in po spolu

Med osebami s kroničnimi obolenji se namerava cepiti 67,2 % oseb, med valovi obstajajo razlike.

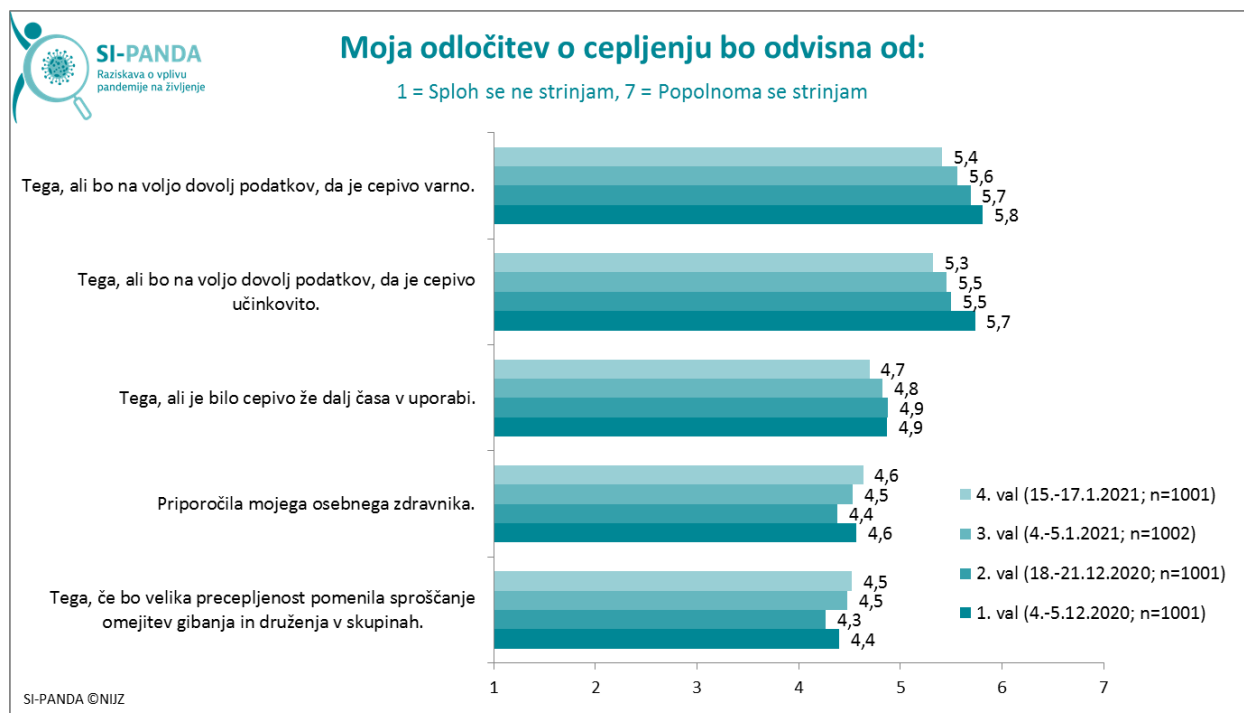
Na vprašanje o tem, od česa bo odvisna odločitev o cepljenju, se anketiranci v povprečju najbolj strinjajo, da bo njihova odločitev za cepljenje odvisna od tega:

- ali bo na voljo dovolj podatkov, da je cepivo varno (v 4. valu je povprečna vrednost na 7-stopenjski lestvici 5,4),
- ali bo na voljo dovolj podatkov, da je cepivo učinkovito (5,3)

- ali je cepivo že dlje časa v uporabi (4,7) (

- Slika 13).

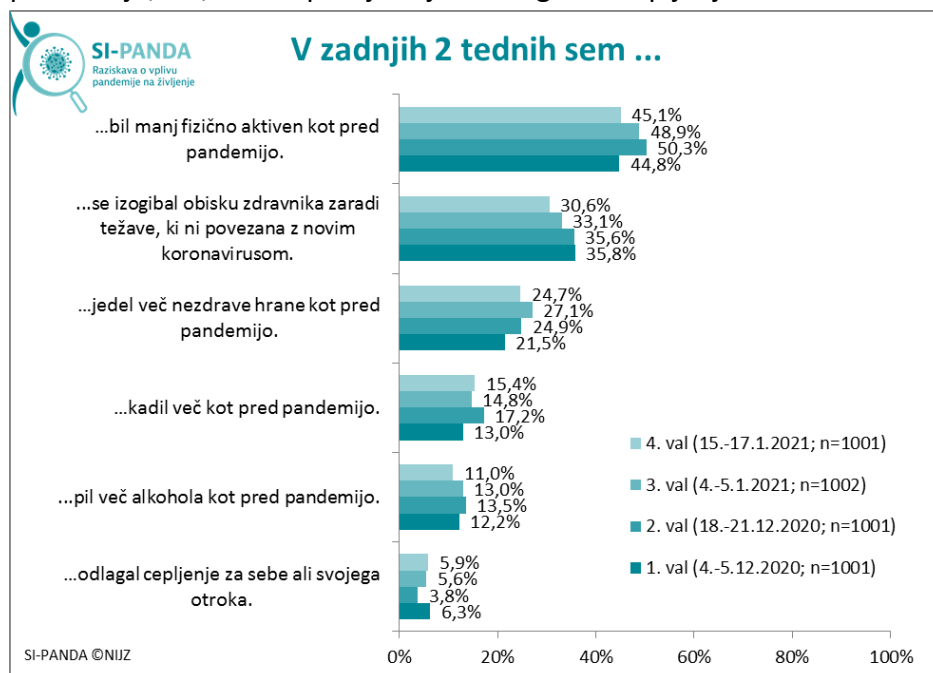

Slika 13: Od česa je odvisna odločitev o cepljenju, skupaj, po valovih raziskave

Vpliv pandemije na življenjski slog in splošno počutje

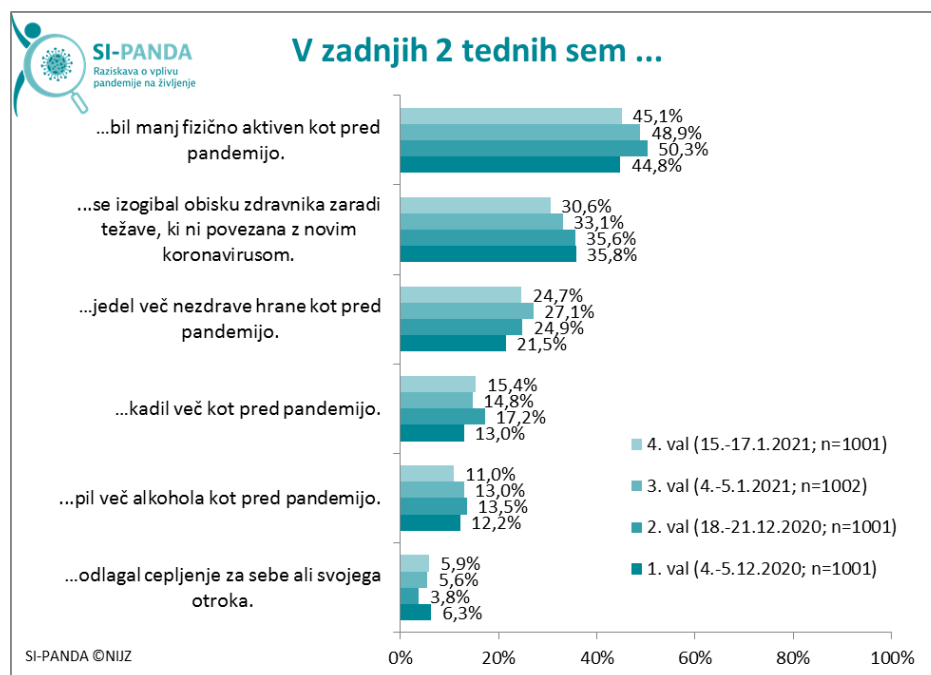
V 4. valu raziskave je skoraj polovica anketiranih oseb (45,1 %) navedla, da je bila v zadnjih 2 tednih manj fizično aktivna kot pred pandemijo, skoraj tretjina oseb (30,6 %) se je izogibala

zdravniku zaradi težave, ki ni bila povezana z novim koronavirusom, četrtnina (24,7 %) jih je jedla več nezdrave hrane kot pred pandemijo, 15,4 % anketiranih je kadilo več kot pred pandemijo, 5,9 % pa jih je odlagalo cepljenje za sebe ali svojega otroka (

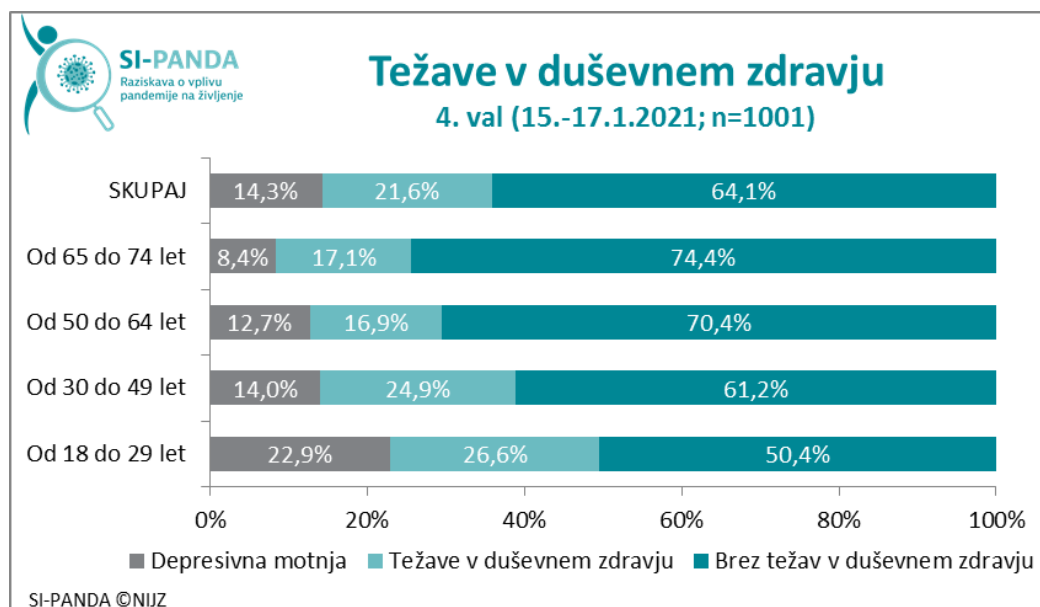
Slika 14).

Zaradi navedenih zaznanih sprememb življenjskega sloga in odloženih stikov z zdravnikom in zdravstvenim timom je pričakovati poslabšanje pandemije kroničnih nenalezljivih kroničnih bolezni z vsemi posledicami, najverjetneje bolj izrazito v socialno ekonomsko ranljivejših skupinah.

Slika 14: Vpliv pandemije na življenjski slog v zadnjih 2 tednih, skupaj, po valovih raziskave

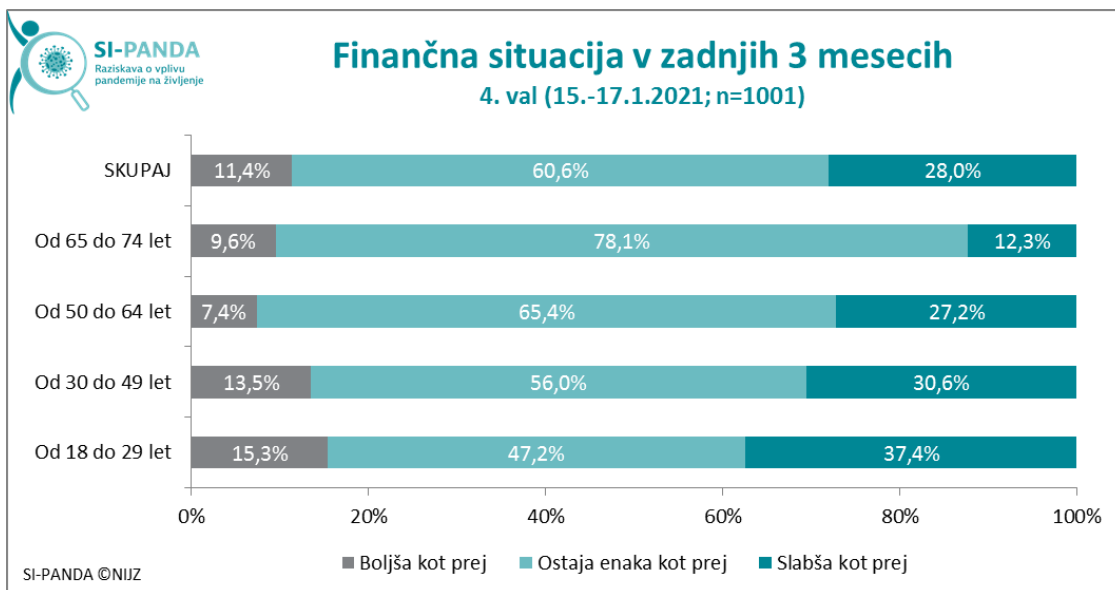
Preverjali smo tudi prisotnost duševnih težav med pandemijo. V 4. valu raziskave smo zaznali, da ima 21,6 % anketiranih oseb težave v duševnem zdravju, 14,3 % pa znake depresivne motnje. Največ težav z duševnim zdravjem je navajala najmlajša starostna skupina anketiranih oseb (od 18 do 29 let), pri kateri so bili deleži oseb s težavami v duševnem zdravju (26,6 %) in depresivno motnjo (22,9 %) najvišji glede na druge starostne skupine (Slika 15). To se sklada z napovedmi, da je pandemija COVID-19 prizadela predvsem starejše generacije, posledice ukrepov za njeno zaježitev pa predvsem mlajše.

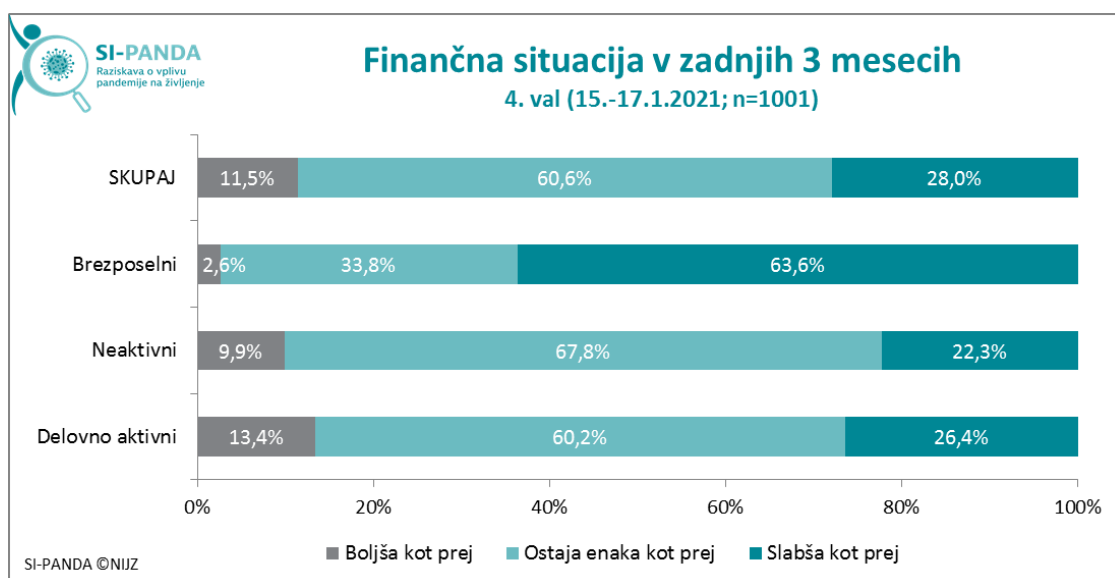
Slika 15: Prisotnost težav v duševnem zdravju, skupaj in po starostnih skupinah

Vpliv pandemije na finančno situacijo

Dobra četrtina (28,0 %) anketirancev meni, da je njihova finančna situacija v zadnjih 3 mesecih slabša kot prej. Svojo finančno situacijo najslabše zaznavajo anketiranci v starostni skupini od 18 do 29 let (Slika 16), zato bo potrebno tej skupini tudi v skladu s predlaganimi programi EU za obvladovanje sedanje krize posvetiti posebno družbeno pozornost. Glede na zaposlitveni status svojo finančno situacijo v največji meri kot slabšo zaznavajo brezposelni (Slika 17), kar kaže na velik javnozdravstveni problem.

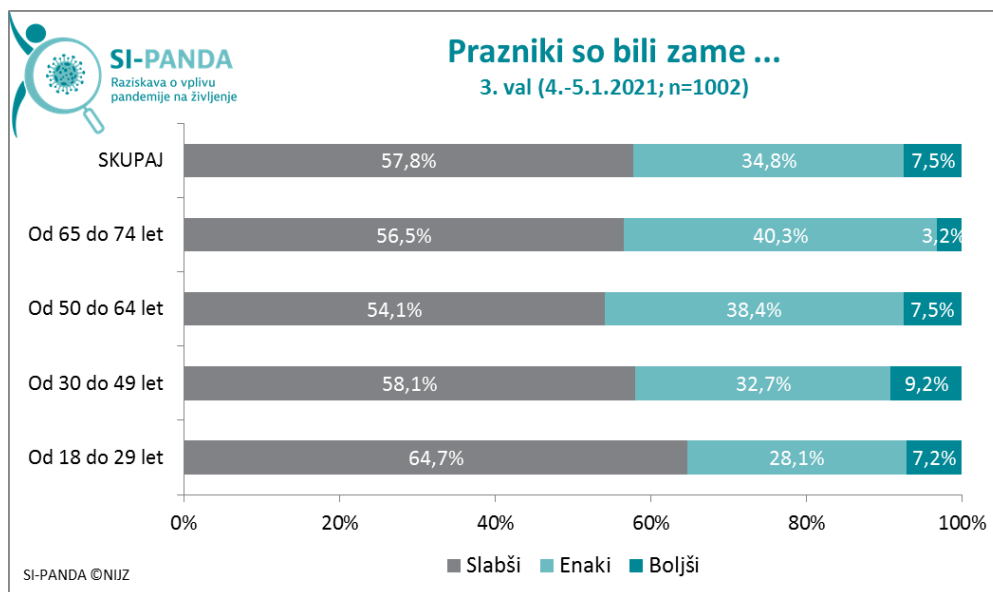
Slika 16: Zaznavanje finančne situacije v zadnjih 3 mesecih, skupaj in po starostnih skupinah

Slika 17: Zaznavanje finančne situacije v zadnjih 3 mesecih, skupaj in po zaposlitvenem statusu

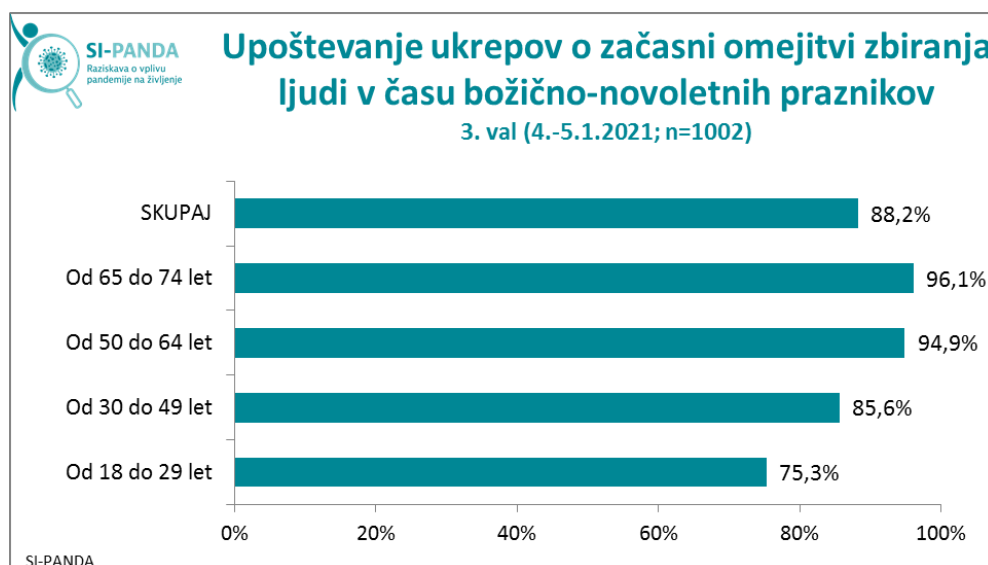
Bili so prazniki

V času božičnih in novoletnih praznikov nas je še posebej zanimalo, na kakšen način nameravajo osebe preživeti praznike oz. kako bodo v spremenjenih okoliščinah doživljali letošnje praznike. Dobra tretjina, to je 34,8 % anketiranih oseb, je ocenilo, da so bili prazniki zanje enaki kot prejšnja leta, za 7,5 % anketirancev pa so bili prazniki celo boljši kot prejšnja leta. Pričakovano, mlajše starostne skupine preživljanje praznikov ocenjujejo slabše (Slika 18).

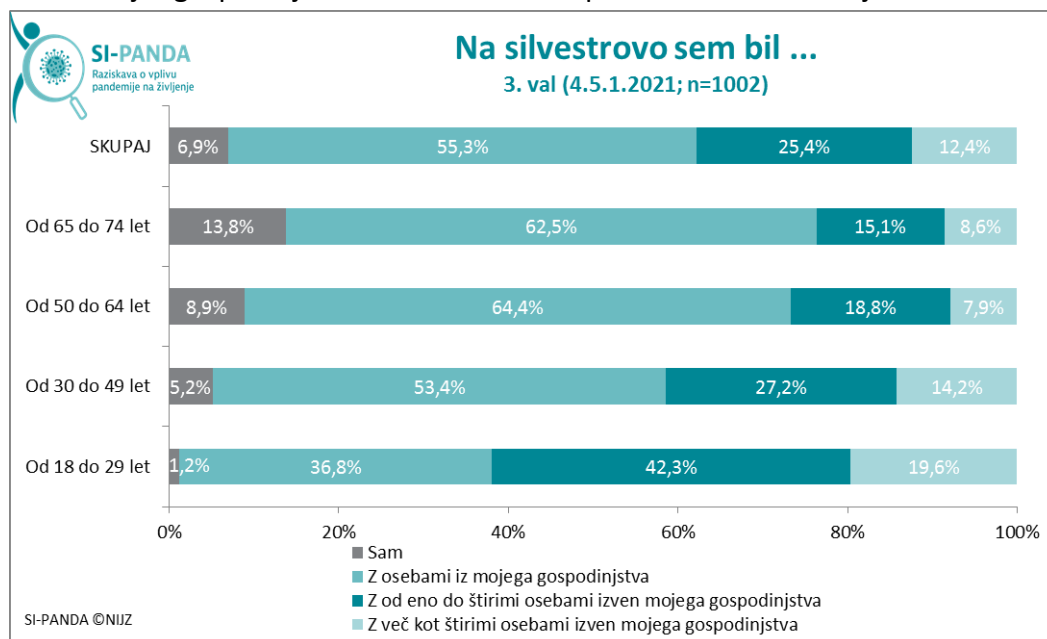
Slika 18: Doživljanje božično-novoletnih praznikov, skupaj in po starostnih skupinah

Večina oseb (88,2 %) je poročala, da so med božično-novoletnimi prazniki upoštevali ukrepe o začasni omejitvi zbiranja ljudi, ki so bili v tem času v veljavi. Upoštevanje ukrepov je s starostjo naraščalo (Slika 19), relativno visoko je bilo tudi v najmlajši starostni skupini.

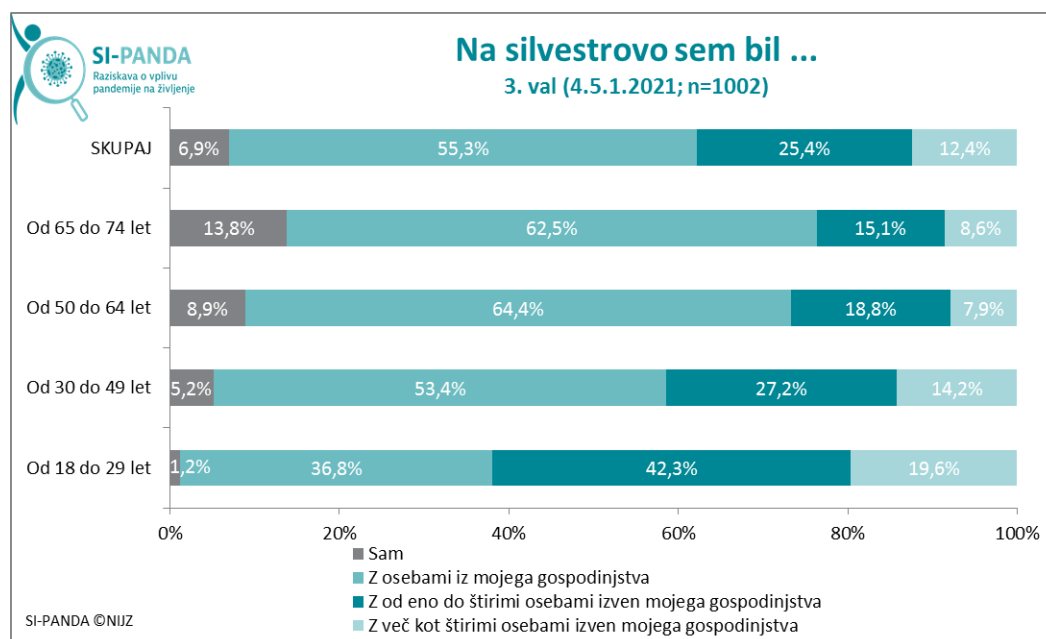

Slika 19: Upoštevanje ukrepov o omejitvi zbiranja ljudi v času božično-novoletnih praznikov, skupaj in po starostnih skupinah

Večina anketirancev (55,3 %) se je na silvestrovo družila le z osebami iz lastnega gospodinjstva. Med mlajšimi anketiranci je bil večji delež takšnih, ki so silvestrovo preživeli z več osebami izven svojih gospodinjstev – v starostni skupini od 18 do 29 let je bilo takšnih kar 61,9 % (

Slika 20).

Slika 20: Število oseb, s katerimi so anketiranci preživljali silvestrovo, skupaj in po starostnih skupinah